

עמ' 18: כפר. ב"שטה אחרת" שלו על בראשית (מהד' פריעדלאנדער, עמ' 51): בכופר שהוא מדבך ויקרא וקפר בל' קדר קפר היהודים. ב"תוספתות על פירוש ראב"ע ז"ל" שהוציא ר' אברהם ברלינר ב"קבץ על יד", שנה א, תרמ"ה, עמ' 77: וכפרת אותה. י"א כופר הוא זפת שנקרא בדחז"ל כופרא. וי"א שנקרא בלשון ישמעאל בתמורת הכ"ף בקו"ף והוא כדמות חמר. ועי' בלקוטים מס' חמאת החמדה מר' שת הרופא ב"ר יפת, שהדפיס ר' שלמה אהרן ווערטהיימער ב"גנזי ירושלם", חברת ג, תרס"ב, דף יד, ב: והחמר היה להם לחומר, הוא הכפר יוצא מבארות כופת הנמס ונקרא חומר היהודי, כי הוא יוצא גם בצדון שהיא מנחלת יהודה, ולדלך יסמי באלערביה קפר אליהוד [ולכן שמו בערבי קפר של יהודים].

עמ' 23, הע' 68: ספר העולם נדפס תחילה ב"אוצר החיים", שנה יג, תרצ"ו, עמ' 33—49. יש גם תדפיס. — הקדמתו של ר"א אבן-עזרא לספר המולדות פרסמתי אני ב"סיני", כרך י, תש"ב, עמ' רפד—רפו.

עמ' 24, הע' 69: אין ספק שאבן-עזרא לא חיבר פירושים על התלמוד. דבריו המובאים בתוספות לקוחים מפירושו על המקרא. עי', למשל, דברי ר' יצחק בער לעוויןזאהן ב"בקורי ריב"ל", ווארשא תר"ס, עמ' 31, שבהם יצא בחריפות נגד יש"ר (יצחק שמואל ריגיו) בספרו "התורה והפילוסופיה", ווינה 1827, עמ' 20. אמנם ר' זכריה ן' סרוק, מחכמי ספרד בדור הגירוש, מספר בהקדמתו ל"פירוש מגלת אחשורוש" שלו, ויניציאה שכ"ה, שראה חידושי למסכת קידושין "והם בתכלית הדקות והאימות", אך ספק גדול אם החידושים שראה הם של ר' אברהם אבן-עזרא. עיין גם: הכרמל, שנה א, תרל"ב, עמ' 288—289; כבוד הלבנון, שנה ו, תרכ"ט, עמ' 284—285.

שם, הע' 70: על פירוש משלי עיין עכשיו: יעקב רייפמאן, עיונים במשנת הראב"ע, ירושלים תשכ"ב, עמ' 115—122.

עמ' 25, סי' 13: מן הראוי להעיר כאן לנוסח אבן-עזרא בדפוס קושטנדינה רע"ב: והנכון בעיני שהפרשה היא ברכה לכל ישראל ואחר כך פרט לכל שבט ושבט. . . והנה הכל בדברי מלחמות. יקום אלהים יפוצו אויביו.

עמ' 34, סי' 31: גם בפ' תהלות לחכם רבי אברהם ן' עזרא כתב-יד וואטיקאן 78 (עיין: ג' בן-מנחם, מגנזי ישראל בוואטיקאן, ירושלים תשי"ד, עמ' 51—53), דף 42, א, הנוסח: על כן אמרו בעלי התולדת כי בא זמן שתשוב היבשה ים והים יבשה. ואחרים אמ' כי הטע' אלו היה כן אע"פ שלא יהיה. . . עמ' 35, ש' 6: כך גם בכתב-יד וואטיקאן 78, דף 77, ב: צפון, בעבור שהזכיר שמים וארץ והנה שתי פאות והן מעלה ומטה הזכיר צפון וימין. ותבור בפאת מערב והנה אחור. וחרמון במזרח והנה קדם. וזה כמו הכתו' בספר יצירה חתם בשש טבעות.

עמ' 43: אבן-עזרא על בראשית ל, יד: ואנכי לא ידעתי למה יועילו להריון. שלוש המלים האחרונות חסרות בדפוס קושטנדינה.